

Za boljitak

Narodna stranka Radom za boljitak

ISTRAJNIM I SUSTAVNIM RADOM DO BOLJITKA

PROGRAM ZA MANDAT 2014-2018

Srpanj 2014 god.

Poštovani birači,

U posljednjih dvadesetpet godina demokracije u Bosni i Hercegovini i vladavine nacionalno-konfesionalnih elita, imamo umjetno podijeljene narode, kriminal je postao sustav, a korupcija stil života. O svemu, od zapošljavanja, obrazovanja, sigurnosti, zdravlja, socijalne skrbi (kao vitalno najvažnijih životnih sfera), pa do umjetnosti, kulture i dnevne zabave, odlučuju nacionalne-konfesionalne vrhuške, slijedeći pri tome vlastite ambicije, od čega koristi imaju samo njihove stranačke elite, srodnici i prijatelji, a sve pod izlikom zaštite vitalnog nacionalnog interesa. Tako „naši“ zločinci postaju „heroji“, a njihovi heroji naši „zločinci“. Zahvaljujući njihovoj demokratski nezreloj politici postali smo dno modernog europskog društva kojem kulturno, tradicijski i intelektualno pripadamo.

Jonas Salk, izumitelj polio vakcine običavao je kazati: „Najvažnije pitanje koje si moramo postaviti je: Jesmo li dobri precí?“ Imajući u vidu aktualnu BiH politiku, može se kazati da nismo. Nema ni svijesti o tome da treba poduzimati reforme, a kamoli utvrđene vizije, strategija, politika i instrumenata njenog provođenja.

Podizanje standarda građana na veću razinu, temeljenog na radu, je najučinkovitija strategija i politika za rješavanje socijalnih problema i skrbi. Takva strategija i politika se isključivo ostvaruje gospodarskim razvitkom koji se mora temeljiti na racionalnoj uporabi resursa i na poticajnoj i pravednoj potrošnji stvorenog društvenog proizvoda.

Država mora omogućiti povoljan okvir za razvoj poduzetništva, što će potaknuti gospodarski rast i stvoriti socijalno-ekonomsko-pravno okruženje pogodno za razvoj poslovanja.

Za ostvarenje vizije potrebno je poticati razvoj i interakciju sektora koji stvaraju dodanu ekonomsku vrijednost, u kojoj domaće gospodarstvo ima konkurentne prednosti te je nužno razvoj temeljiti na znanju. To su obrazovanje, industrija, obrtništvo, turizam, financije, poljoprivreda, energetika, građevinarstvo te promet i telekomunikacije.

Samo bogata država može na adekvatan način omogućiti socijalno-zdravstvenu zaštitu svojih građana. Dinamično i uspješno gospodarstvo u funkciji je odgovorne i uspješne socijalne politike države i zato je politika pune zaposlenosti najbolja socijalna politika.

„Budućnost ima nekoliko imena: za slabe nemoguća je; za malodušne, nepoznata je, a za smione, ideal je.“ (Victor Hugo).

Ovu dosadašnju praksu moramo promijeniti, a jedini demokratski način su izbori, ja vjerujem u ovu zemlju i vas, zajedno s vama to možemo promijeniti 12. 10. 2014 godine i konačno početi graditi boljitak građanima Bosne i Hercegovine.

Predsjednik:
Mladen Ivanković-Lijanović

SADRŽAJ:

1. GOSPODARSKIM RAZVITKOM DO UPOŠLJAVANJA I SOCIJALNE SIGURNOSTI

- 1.1. Program 10 I za 10 godina**
- 1.2. Industrija, zanatstvo i turizam**
- 1.3. Održiv okoliš i poljoprivreda**
- 1.4. Energija**
- 1.5. Promet**

2. FINANCIJE

- 2.1. Porezi i doprinosi**
- 2.2. Restitucija**

3. USTAVNI POREDAK, PRAVOSUĐE I SIGURNOST

4. OBRAZOVANJE

5. JAVNI SEKTOR, SOCIJALNA POLITIKA I ZDRAVSTVO

6. KORUPCIJA

7. OBITELJ

8. SPORT, KULTURA I MEDIJI

9. DIJASPORA I NEVLADINE ORGANIZACIJE

10. TABELARNI PRIKAZ TEMELJNIH GOSPODARSKIH PODATAKA

1. Gospodarskim razvitkom do zapošljavanja i socijalne sigurnosti

BiH je nisko rangirana na globalnim ljestvicama inovativnosti (INSEAD), lakoće poslovanja (World Bank), konkurentnosti (WEF), ljudskog razvoja (UNDP), vladavine prava (World Justice Project), sloboda (Freedom House) i tranzicije (EBRD).

Zemlju se uobičajeno svrstava u drugu balkansku ligu, zajedno s Kosovom, Albanijom i Moldavijom, ponekad i Makedonijom. Od ostalih europskih zemalja, po nekim aspektima, iza BiH su još ponekad Bjelorusija i Ukrajina.

Temeljni problem bh. ekonomije je u tome što se nad slabašnim privatnim sektorom natkrililo neefikasni javni sektor. Država uzima oko polovice bruto domaćeg proizvoda zemlje i troši ta sredstva skoro u cijelosti na administrativno-socijalne rashode. Stoga je zemlja zapala u fiskalne deficite i u ralje MMF.

Nema naznaka koje bi ukazivale na to kako da se zemlja izvuče iz te situacije. Kratkoročne mjere nisu osmišljene kao dio srednjoročne strategije, pa stoga u najboljem donose samo kratkoročno olakšanje. Prazan državni novčanik (i niz drugih razloga) traži poduzimanje strukturnih reformi.

BiH tek treba proći prvu fazu razvoja, tj. mobilizirati faktore proizvodnje koji su uveliko neiskorišteni, pa je stvarna proizvodnja znatno niža od potencijalne.

Provođenje reformi znači **uvodjenje vladavine prava i tržišne ekonomije**. „Pravda je infrastruktura vlasništva“, kako kaže Kemal Atatürk, pa kad nema vladavine prava, nema ni poduzetništva jer nema garancija da će tekući (profit) i akumulirani (imovina) plodovi poduzetničke aktivnosti pripasti onima koji su ih stvorili.

BiH dugoročno zaostaje za europskim zemljama radi trijumfa politike nad ekonomijom. Vođena vitalnim nacionalnim interesima (do 1941. i poslije 1991.) i vitalnim klasnim interesom (od 1945. do 1990.), bh. ekonomija je izgubila stoljetni korak, tj. u odnosu na 1910. godinu, kad je imala dohodak po stanovniku kao Italija, a veći od Grčke, Hrvatske i Srbije. Danas su sve te (i ostale europske) zemlje ispred BiH.

Greške u razvojnoj politici traže dug vremenski horizont za ispravljanje, prvi korak na pravom putu je **rehabilitacija istraživačko-razvojnog sektora**. Pošto je 'fiskalna koverta' tanka, nužno je uspostaviti taj sektor što efikasnije.

Polazeći od administrativno-institucionalnog ustrojstva BiH, najracionalnije je istraživačko-razvojne centre uspostaviti na regionalnoj razini. Pri tome je važno identificirati najdinamičnije snage regije, koje mogu biti oličene u pojedinačnoj firmi-lideru razvoja, privrednom sektoru, lancu vrijednosti ili klasteru.

Neće biti moguće ostvariti globalni san, tj. imati radno mjesto u BiH sve dok zemlja nema jasnu viziju, strategiju i politiku razvoja. A vizija može biti jedino **postajanje zemljom s visokim dohotkom**.

Nužno je uočiti veze najdinamičnijih bh. firmi s drugim bh. firmama kroz lance prodaje/kupnje i uočiti mogućnosti razvoja zajedničkih funkcija (prije svega u oblasti istraživanja i razvoja i marketinga) i poduprijeti ih resursima regije radi uspostave i internacionalizacije lanaca vrijednosti, odnosno klastera proizvodnje.

Pri tome treba imati u vidu veze tih firmi s fakultetima, jer i u jednim i drugim postoji izvjesna razina ekspertskog znanja, što omogućava formiranje centara izvrsnosti koji se mogu 'prikačiti' za odnosni lanac vrijednosti, odnosno klaster proizvodnje.

Bez proizvodnje i rasijanja znanja putem centara izvrsnosti, odnosno, u perspektivi, istraživačko-razvojnih centara, nije moguće izvršiti reindustrijalizaciju ekonomije, odnosno osigurati proizvodnju internacionalno utrživih dobara.

Pri tome je od ključne važnosti **razvijati IK sektor i proizvodnju softvera**, jer omogućuju proizvodnju dobara visokog tehnološkog sadržaja, smanjenje težine bruto domaćeg proizvoda zemlje i povećanje konkurentnosti (produktivnosti) ekonomije.

- Država (zakonodavna i izvršna vlast) moraju upravljati razvojem -

1.1. Program 10 I za 10 godina

BiH mora pripremiti desetogodišnju viziju razvoja, za razdoblje 2014.-2024., koja bi pokazala mjesto na kojem želi biti 2024. god. Svoje mjesto BiH treba tražiti među zemljama s visokim dohotkom i zemljama članicama EU, pa je pitanje koliko se toj pokretnoj meti može primaknuti za četiri, sedam (radi hvatanja priključka s planskim ciklusima EU), odnosno deset godina.

Temeljem dugoročne vizije treba pripremiti srednjoročne strategije razvoja, primjerice za razdoblje 2014.-2018. Time bi se povezali politički izborni i razvojni ciklusi. Građani moraju znati što i kako političari rade tijekom svog mandata glede ostvarivanja vizije razvoja BiH i pratiti na dnevnoj osnovi koliko se ostvaruju vizija i strategija.

Vizija i strategije trebaju sadržavati **deset ključnih riječi: istraživanja, inovacije, izobrazba, informaciono-komunikacione tehnologije, infrastruktura, investicije, industrija, ishrana, izvoz i integracije.**

U narednom četverogodišnjem političkom razdoblju (2014.-2018.) BiH u fokusu razvoja treba imati **ljudske resurse i fizičku infrastrukturu**. Time bi otpočeo proces smanjivanja jaza u konkurentnosti BiH spram zemalja članica EU, kao i proces njene snažnije integracije u EU ekonomski prostor.

- Postići dvostruku stopu rasta

Tek dvocifrena stopa rasta, preciznije stopa rasta od 10,5-11,0%, na rok od deset godina osigurava dostizanje dohotka po glavi stanovnika od 12.196 US\$, (8.792 €) tj. ulazak u sadašnji klub zemalja s visokim dohotkom. Dakle, **cilj ekonomskog rasta BiH mora biti: dvocifrena stopa rasta** tijekom narednih deset godina.

Pri tome je nužno podvostručiti udio industrije u stvaranju bruto domaćeg proizvoda, tj. povećati ga sa sadašnjih 11-12% na oko 22-24% bruto domaćeg proizvoda, koliko imaju zemlje komparatori.

- **Podići ulaganja u istraživanja i razvoj na 1% BDP**

Tijekom narednog srednjoročja BiH mora smanjivati sve vrste javnih rashoda, osim ulaganja u istraživanja i razvoj (i infrastrukturu).

Nužno je povećati rashode na istraživanja i razvoj na 1% BDP tijekom naredne četiri godine, a potom na 2% tijekom sljedeće četiri godine, te iza toga na 3% i održavati tu stopu do daljnjega.

Uvesti e-upravu na svim razinama vlasti u naredne četiri godine.

Posebice je važno uvesti porezne poticaje tako što će firme biti oslobođene poreza na dohodak u veličini ulaganja u istraživanja i razvoj, dok bi lanci vrijednosti trebali dobivati subvencije (na 1KM uloženu u istraživanja i razvoj, država im treba dati minimalno 1KM poticaja).

- **Razviti šest industrijskih lanaca vrijednosti, odnosno tehnopolisa (klastera)**

Šest industrijskih lanaca vrijednosti u BiH (drvo, obuća, namještaj, sjedala, željezne i čelične konstrukcije i aluminijske) sudjeluju u svjetskom izvozu s 0,15-0,75 posto.

Oni, i ti najbolji među najboljim uključeni su tek u hijerarhijske (željezne i čelične konstrukcije) i kvazi-hijerarhijske (npr. aluminijske) globalne lance vrijednosti. Inozemne firme, koje upravljaju globalnim lancima vrijednosti, posjeduju ili drže u šaci bh. firme (koje za njih radi lohn poslove: naše ruke i strojevi, vaš materijal i proizvod).

Firme iz BiH mogu u najboljem postati lideri tržišnih niša, jer zasad teško mogu razviti proizvodnju s ekonomijom obima. No, izvozom vođen razvoj iziskuje istraživanja, inoviranja, obuku/obrazovanje i investicije, što se najbrže može osigurati formiranjem tehnopolisa.

- **Podvostručiti zaposlenost privatnog sektora**

U BiH na jednog zaposlenog u javnom sektoru dolazi 2,6 zaposlenih u privatnom sektoru, pa od europskih zemalja jedino Albanija i Hrvatska imaju 'prenapučeniji' javni sektor.

Da bi stigla prosjek zemalja komparatora, koji iznosi 4,7 zaposlenih privatnog sektora na jednog zaposlenog u javnom sektoru, BiH mora podvostručiti zaposlenost privatnog sektora. To bi značilo zapošljavanje oko 90% nezaposlenih osoba.

- **Smanjiti energetske intenzivnosti za četvrtinu**

Trebala postići uštede u finalnoj potrošnji energije od 20% do 2020. godine, ostvarenjem ušteda u potrošnji od 2% godišnje.

Donijeti obvezatne energetske efikasne standarde za masovno korištene uređaje i opremu i za građevinske materijale, što bi olakšalo poboljšanje energetske efikasnosti graditeljstva. Krajnji cilj ovih aktivnosti je smanjenje troškova energije za potrošače zbog ulaganja u razvoj efikasnijih proizvoda i zgrada.

Država treba prednjačiti u promoviranju energetski štednih poslovnih prostora, proizvoda i usluga pri tekućem poslovanju i pri poduzimanju javnih nabavki i investicija.

Tako bi mogla postaviti cilj ostvarenje uštede električne energije za 8% tijekom razdoblja 2014.-2018. Mogla bi početi s time već od 2014. lansiranjem pilot-projekta 100 državnih zgrada. Time bi pomogla građanima shvatiti da je trećina energije koju troše na zagrijavanje prostora potpuni gubitak energije.

- **Otkloniti fiskalni nered**

Treba skresati javne rashode za trećinu i svesti ih na trećinu BDP zemlje, što se može postići smanjenjem javne potrošnje i povećanjem dohotka.

U fiskalnoj politici, koja sada čini ključnu polugu ekonomske politike u BiH, jer drugih i nema, uveliko dominira briga nad prilikom, tj. dominacija socijalnih nad ekonomskim rashodima. Pri tome se najveći dio fiskalne politike realizira na središnjoj (regionalnoj) razini vlasti, što je neuobičajeno za suvremene društvene i ekonomske poretke.

Jednostavno kazano, na socijalu te na plaće i materijalne troškove javnog sektora otpada devet desetina javnih rashoda, pa je nužno socijalno-administrativni budžet BiH pretvoriti u razvojni.

Na finalnu javnu potrošnju, koja obuhvaća izdatke države na plaće i kupovinu roba i usluga, otpada četvrtina BDP, pa ju je nužno srezati ispod petine BDP.

- **Parcijalno privatizirati javne kompanije**

Neprivatizirane javne institucije treba parcijalno privatizirati, počevši s privatizacijom telekoma u veličini desetine kapitala u javnom vlasništvu (nakon provedene revizije djelomično 'obavljene' privatizacije).

Energija kao ključni pokretač svih aktivnosti i temelj opstanka društva ostaje u javnom vlasništvu. No, izgradnja novih velikih energetske objekata bi se mogla vršiti privatnim kapitalom.

Sredstvima od parcijalne privatizacije te sredstvima oslobođenim racionalizacijom javne uprave (uvođenjem e-upravu na svim razinama vlasti) financirale bi se javne investicije i tako povećala konkurentnost ekonomije.

1.2. Industrija, obrtništvo i turizam

Glavni cilj državne gospodarske politike je jačanje gospodarskog stanja Bosne i Hercegovine i uspješnih poduzeća iz naše zemlje u europskoj i globalnoj konkurenciji. Glede proširenja Europske unije i priključenja naše države u Europsku uniju, država treba poticati konkurentnu sposobnost gospodarstva, posebno malih i srednjih poduzeća te privlačnost Bosne i Hercegovine kao investicijskog odredišta za ulaganja od strane velikih svjetskih kompanija. Samo uspješna gospodarska politika, koja uvažava ciljeve Europske unije može dovesti Bosnu i Hercegovinu u poziciju da stvori one okvirne uvjete koji omogućuju poduzećima da zadrže postojeća i stvore nova radna mjesta. Za tu svrhu potrebno je osigurati: **1,5 milijardi KM** i to **1 milijardu KM** za poticaje izvoznim tvrtkama i **500 miliona KM** za rasterećenje doprinosa na plaće.

Ovo je temeljna pretpostavka za održanje i brži napredak naše države.

Industrijska politika ili politika okrenuta proizvodnji (stvaranju nove vrijednosti) u općem smislu, može biti svaki tip državne politike koji se odražava na proizvodnju.

Često, a posebno na razini gospodarske (ne)razvijenosti kakva je danas u BiH, privremena carinska zaštita i to posebno efektivna carinska zaštita, može biti opravdana i potrebna te transparentno predočena i zbog toga ćemo i dalje ustrajati na donošenju zakona o zaštiti domaće proizvodnje, koji u proteklom mandatu nije bio prihvaćen od vladajuće koalicije.

U pogledu inozemnih investitora treba voditi računa da inozemne investicije ne eliminiraju domaće proizvođače. Inozemne investicije trebaju doprinijeti podizanju konkurencije u zemlji, a ne njezinoj eliminaciji.

Pojednostavljenjem procedura osnivanja tvrtki, treba širom otvoriti vrata formiranju novih tvrtki, te pomoći gospodarskim subjektima u osnivanju industrijskih klastera i njihovom povezivanju sa inozemnim tvrtkama.

Mora se izgraditi energetska strategija na razini države (objediniti i usuglasiti sadašnje strategije entiteta u jednu cjelinu) , kao i strategija privatizacije javnih dobara.

Industrijska politika se mora usmjeravati na poticanje viših faza prerade.

U oblasti šumarstva i drvne industrije treba destimulirati izvoz neobrađenih trupaca.

U sferi kemijske industrije treba izraditi studije izvodljivosti za kemijske kapacitete.

Afirmirati brži razvoj metalurškog kompleksa u Bosni i Hercegovini.

Industrijska politika mora stimulirati proizvodnju sa više znanja i više faze prerade.

- Razvojem industrijskih klastera razvijat ćemo velika domaća poduzeća -

Obrtništvo i turizam snose najveći teret pretjerane promjene zakonodavstva i stalnih povećanja poreza i izdataka, a imaju veoma veliki značaj za stvaranje dohotka, zaposlenja i platne bilance. Mala i srednja poduzeća sa svojim financijskim i vlastitim resursima na granici su izdržljivosti. Uzrok tomu je neprimjerena politika od strane svih razina vlasti. Doduše, govori se mnogo o rasterećenju malih i srednjih poduzeća, ali skoro ništa nije učinjeno. Mi ćemo se zalagati, dodatnim pritiskom, za porezno i administrativno rasterećenje obrtništva, a u turizmu za oslobađanje od plaćanja PDV-a sredstva po osnovu dolaska inozemnih turista. Posebno je potrebno mala poduzeća osloboditi od nepotrebnih birokratski i statističkih troškova.

Za povećanje međunarodne konkurentne sposobnosti turizma Bosne i Hercegovine mora se i dalje razvijati infrastruktura i održavati turistička struktura malih i srednjih poduzeća. Naglasak naših ostalih težnji obuhvatit će: zdravstveni turizam, kulturni turizam, religijski turizam i turizam gradova, kao i destinacijski menadžment.

1.3. Održiv okoliš i poljoprivreda

Bosanskohercegovački krajolik i priroda su osnova rada i prihoda. Oni ljudima nude domovinu u kojoj se mogu osjećati dobro i na čiju ljepotu mogu biti ponosni.

Da bi inovativnu snagu i dostignuća u gospodarstvu snažnije stavili u službu zaštite okoline mi u Narodnoj stranci Radom za boljitak se zalažemo da kroz tržišno-gospodarske motive nagradimo one koji čuvaju okolinu, a da se iskorištavanje prirode optereti troškovima ubacivanjem više ekoloških elemenata u porezno pravo, u naknadu zaštite okoliša, mogućnost kompenzacije i reguliranje odgovornosti.

Politika treba stvoriti one uvjete koji omogućavaju razvoj poljoprivredi u punom njenom kapacitetu. U tom pogledu potrebno je preispitati ugovore o slobodnoj trgovini i izbalansirati ih u odnosu na premiranje u oblasti poljoprivrede.

- Uspostava platnog sustava za poljoprivredu i ruralni razvoj
- Dosljedna implementacija Zakona o vanjskotrgovinskom poslovanju BiH;
- Dosljedna primjena ugovora o slobodnoj trgovini i zaštita domaće proizvodnje, uvođenjem sezonske takse na određene proizvode.

Mi u Narodnoj stranci Radom za boljitak se zalažemo za izdvajanje **1 milijarde KM** u oblast poljoprivrede i ruralnog razvoja na godišnjoj razini za cijelu BiH.

1.4. Energija

Bosna i Hercegovina ima prirodne potencijale za proizvodnju, strateškog energenta, električne energije kako za domaće potrebe tako i za izvoz. Potrebno je nastaviti graditi i iskorištavati potencijale vodnog resursa kao obnovljivog, te restrukturirati rudarske kapacitete da postanu konkurentni i održivi za proizvodnju energije iz fosilnih goriva.

Energetski sustav mora biti potpuno u funkciji tržišnog razvitka zemlje, a to znači da mora biti konkurentan, cjenovno poticajan za razvoj gospodarstva i integriran u međunarodni energetski sustav.

Potrebno je razvijanje infrastrukture za distribuciju plina, u gradovima koji imaju za to adekvatne uvjete, kako bi smanjili potrošnju električne energije za grijanje.

Alternativni energetski izvori koji bi bili primjenjivi u Bosni i Hercegovini su sunčeva energija, energija vjetra, energija biomase, energija geotermalnih izvora i proizvodnja bio-dizela. U skladu sa zahtjevom Evropske komisije potrebno je pristupiti stimuliranu izgradnji alternativnih izvora energije i subvencioniranju privatnih projekata za njihovu primjenu. Sredstva za poticanje razvoja osigurati iz oporezivanja KW-a struje dobivene iz neobnovljivih izvora.

1.5. Promet

Teretni i putnički promet dovesti u ravnopravan položaj s konkurencijom iz okruženja, reciprocitetom dozvola za prijevoz (CEMT-dozvole) ili potpuna liberalizacija prometa, pojednostavljenjem carine roba (primjena Norveškog modela carinjenja).

Izgradnja prometne infrastrukture djeluje poticajno na razvitak i kvalitetu gospodarskog i socijalnog sustava države. Bosna i Hercegovina mora imati cestovnu infrastrukturu kompatibilnu mreži Europe, Bliskog i Srednjeg istoka.

Osnovni pravac koji je već usuglašen u Bosni i Hercegovini je koridor Vc (rijeka Sava-Sarajevo-Mostar-Jadransko more) i drugi pravci koji su u fazi gradnje i pripreme (Mreža autoputova usvojena u Republici srpskoj, Autoput Tuzla-Orašje). Drugi pravac koji je dio TEM mreže (Velika Kladaša – Bihać – Ključ – Jajce – Travnik – Sarajevo - Goražde) također treba staviti u plan izgradnje. Izgradnja auto-putova se treba financirati kombinirano domaćim i međunarodnim sredstvima, a prioritet dati izdavanjem koncesije na međunarodnom tenderu, a izgradnja regionalnih i lokalnih putova financirati iz poreza na gorivo i putarine. Željeznički promet razvijati iz međunarodnih programa sukladno razvoju gospodarstva.

2. Financije

** Treba vršiti daljnje usavršavanje poreznog sustava i politike. Odgovornost u području poreza, donošenje propisa i njihovo provođenje, moraju preuzeti ustavima određena mjerodavna tijela. Ravnomjernija raspodjela poreznog tereta svim građanima i pravnim subjektima, a posebice nositeljima razvitka, je potrebna i moguća.*

Porez je neka vrsta "općeg ugovora" između vlasti i poreznih obveznika. Izričaj "dragovoljnosti" građana za taj ugovor se ostvaruje načinom izbora državne vlasti. Stoga je porez bitna sastavnica promidžbenog izbornog programa Narodne stranke Radom za boljitak. Sastavnica ugovora "potpisanog" putem glasačkih listića je protuusluga koju daje vlast građanima. Porez treba biti na razini pokriva troškova tih usluga.

Od kakvoće poreznog sustava i politike, te kakvoće usluga građanima, ovisi vremensko trajanje glasovanjem sklopljenog ugovora. On je "zaključen" na razdoblje trajanja mandata izabrane vlasti i građani ga, i to jednostrano, produljuju ili raskidaju na narednim izborima.

Globalni koncept djelovanja treba biti zaštita i razvoj domaće proizvodnje (supstitucija uvoza domaćom proizvodnjom) i poticaj izvoza iz Bosne i Hercegovine kroz djelovanje makrofinancijskih politika sa posebnim osvrtom na fiskalne mjere.

U skladu sa konceptom proklamiranja drugačijeg pristupa i provođenja ekonomske politike po pitanjima ekonomskog razvoja BiH, provođenjem Zakona o zaštiti domaće proizvodnje, zakona o subvencioniranju kamata i oslobađanjem doprinosa na plaće u primarnom i sekundarnom sektoru gospodarstva u BiH, želimo osigurati snažniju ekonomsku i izveznu aktivnost gospodarskih subjekata u BiH. Poticajne mjere i aktivnosti radi ostvarivanja ciljeva razvoja bosanskohercegovačke ekonomije, koje se utvrđuju Zakonom, odnose se na subvencioniranje kamata po kreditima i to preuzetim i novim kreditima, te kreditiranje za početak poslovanja koji će značiti stvaranje nove vrijednosti i dodatno zapošljavanje svakog novog radnika.

U cilju rasterećenja gospodarstva, novog zapošljavanja i eliminiranja „rada na crno“ zalažemo se za ukidanjem doprinosa na plaće u primarnom i sekundarnom gospodarstvu.

2.1. Porezi i doprinosi

U pravcu pravičnije fiskalne politike, kojom se može doseći društveni konsenzus širih razmjera:

Mi se zalažemo za dvije stope Poreza na dodanu vrijednost (PDV-a). Nižom stopom od 5% oporezovat osnovne životne namjernice, a drugom stopom od 22% sve ostalo.

Treba povećati neoporezivu osnovicu dohodaka od rada u cilju stimuliranja rasta dohodaka.

Primanja umirovljenika, nezaposlenih i siromašnih se moraju uvijek indeksirati sa inflacijom.

U cilju zaštite najsiromašnijih građana mora se osigurati subvencioniranje njihovih osnovnih izdataka kroz razne socijalne programe.

2.3. Restitucija (povrat oduzete imovine)

Mi se zalažemo da se izvrši povrat imovine oduzete za vrijeme komunističke vladavine, a gdje to nije moguće da državi izvrši obeštećenje.

3. Ustavni poredak, pravosuđe i sigurnost

Ulazak u Europsku uniju nam ne treba biti cilj, već sredstvo za izgradnju društva ljudi zadovoljnih svojim životom.

Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) sa Europskom unijom (EU) Bosna i Hercegovina je postala potencijalni kandidat za EU. Zbog sporosti i neprovođenja reformi od strane aktualne vlasti još nisu ispunjeni uvjeti za predaju zahtjeva za članstvo i dobivanja statusa zemlje kandidata za EU, te otvaranje pregovora o pristupu EU.

Ovi se pregovori temelje na načelu ocijene individualnih postignuća svake države kandidatkinje, njihov cilj je pristupanje u punopravno članstvo u Europskoj uniji. U skladu s time pregovori ovise o napretku države kandidatkinje u ispunjavanju kriterija za članstvo. **Zato se često niti ne smatraju klasičnim pregovorima jer se ne vode o pravnoj stečevini Europske unije, već o uvjetima i načinju njezina preuzimanja i primjene od strane države kandidatkinje.** Time pregovori predstavljaju završnu fazu u procesu prilagodbe nove članice vrijednosnom, pravnom, gospodarskom i društvenom sustavu Europske unije.

Pristupanje u punopravno članstvo Europske unije uvjetovano je prihvaćanjem svih prava i obveza na kojima se zasniva Europska unija i njezin institucionalni okvir, što je obuhvaćeno pojmom pravne stečevine Europske unije (franc. *acquis communautaire*).

Pravna stečevina neprestano se razvija i dopunjava novim propisima, a njeni su najvažniji elementi:

- Primarno zakonodavstvo (osnivački ugovori)
- Sekundarno zakonodavstvo (uredbe, direktive, odluke, preporuke i mišljenja)
- Drugi izvori prava (presuda suda EZ-a, opća načela prava, međunarodni ugovori)
- Ostali akti (rezolucije, izjave, smjernice, zajedničke akcije, zajednička stajališta itd.)

Za potrebe pregovora, navedena je pravna stečevina podijeljena u 35 tematskih cjelina koje se nazivaju poglavljima pregovora, a čine ih:

1. Sloboda kretanja roba
2. Sloboda kretanja radnika
3. Pravo poslovnog djelovanja i sloboda pružanja usluga
4. Sloboda kretanja kapitala
5. Javne nabave
6. Pravo trgovačkih društava
7. Pravo intelektualnog vlasništva
8. Tržišno natjecanje
9. Financijske usluge
10. Informacijsko društvo i mediji

11. Poljoprivreda i ruralni razvoj
12. Sigurnost hrane, veterinarstvo i fitosanitarni razvoj
13. Ribarstvo
14. Prometna politika
15. Energetika
16. Porezi
17. Ekonomska i monetarna unija
18. Statistika
19. Socijalna politika i zapošljavanje
20. Poduzetništvo i industrijska politika
21. Trans-europske mreže
22. Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata
23. Pravosuđe i temeljna ljudska prava
24. Pravda, sloboda i sigurnost
25. Znanost i istraživanje
26. Obrazovanje i kultura
27. Okoliš
28. Zaštita potrošača i zdravlja
29. Carinska unija
30. Vanjski odnosi
31. Vanjska, sigurnosna i obrambena politika
32. Financijski nadzor
33. Financijske i proračunske odredbe
34. Institucije
35. Ostalo

Ispunjavanje datih kriterija od strane Europske unije mnoge nesuglasice, dileme i tenzije oko ustavnih rješenja biti će razriješene (*samo kao primjer u Hrvatskoj za pregovore je uključeno više od tisuću i pet stotina članova*).

Postojeći Ustav (Aneks 4) nije jedina smetnja za ovakvo stanje. Mi u Narodnoj stranci Radom za boljitak mislimo da u postojećim ustavnim okvirima usklađenom sa pravnim stečevinama Europske unije ima mjesta za:

- ekonomski održivu državu;
- državu socijalne sigurnosti svojih građana;
- sekularnu državu;
- državu koja će zabranjivati diskriminaciju po svim osnovama;
- državu koja će imati suverenitet i jurisdikciju na cijelom prostoru i nad svim građanima i koja će lokalnu samoupravu afirmirati, a neće se iscrpljivati u sukobima između svoje i entitetske nadležnosti.

Država stalno mora kritički provjeravati svoj oblik organizacije, redovito ga poboljšavati i modernizirati te stalno preispitivati svoje zadaće. Tamo gdje se javni zadaci mogu jednako dobro ili bolje ispuniti od strane privatnih ili slobodnih nositelja usluga, država ih treba prepustiti istima. To posebice vrijedi za gospodarske djelatnosti države.

To treba da bude država naše realnosti koju ćemo cijeliti i poštovati, a koja će nam stvoriti okvire da možemo raditi i da od toga rada i pravilne raspodjele imamo svi snošljiv život.

Mi se zalažemo za racionalizaciju državne uprave i u tom pravcu tražimo potporu građana za ukidanje kanton, a izradili smo novi ustav FBiH koji je bio na raspravi u

Parlamentu i nije dobio potrebnu većinu. U narednom mandatu inzistirat ćemo na usvajanju našeg predloženog ustava.

Obrazovati redovne i posebne sudove-arbitraže, gospodarske sudove, sud za prekršaje i osigurati provođenje sudskih postupaka u razumnom roku.

Inzistirat ćemo na tome da rad nositelja sudskih funkcija bude javan i da postavljanje i napredovanje zavisi isključivo od kvaliteta kandidata, a ostali čimbenici su dopunjujući.

Učiniti sve neophodno radi osiguranja vladavine prava i zakona na čitavom prostoru Bosne i Hercegovine.

Usko surađivati s organima zakonodavne vlasti u borbi protiv korupcije.

Učiniti sve neophodno, s ostalim policijskim strukturama u Bosni i Hercegovini (SIPA, DGS i OSA), u borbi protiv organiziranog kriminala, trgovine ljudima i djecom, presijecanja narko putova.

Uspostaviti tješnju suradnju s policijskim agencijama zemalja regije u zajedničkoj i koordiniranoj borbi protiv prekograničnog kriminala.

Kontinuirano vršiti izobrazbu ljudskog potencijala s ciljem osposobljavanja za borbu protiv suvremenih oblika kriminala.

Vršiti kontinuirano tehničko opremanje policijskih snaga, s ciljem osiguranja adekvatne opremljenosti postrojbi za borbu protiv svih vidova kriminala.

Nastaviti sa upućivanjem vojnih i policijskih djelatnika, u skladu s ciljevima vanjske politike BiH, u misije osiguranja mira pod vodstvom Nato pakta i UN-a, a time ćemo pridonijeti poboljšanju imidža BiH u svijetu. Ovim će se pokazati da BiH od pasivnog primatelja međunarodne sigurnosti postaje aktivni prinosnik međunarodne sigurnosti.

4. Obrazovanje

**** Reforma i utemeljenje suvremenog i učinkovitog sustava obrazovanja može osigurati stjecanje znanja i njegovu primjenu, a to je uvjet napretku cjeline društva. Stoga ćemo sadašnji ustroj školstva unapređivati, zahtijevati i osigurati veće standarde i odgovornost za rezultate. Škola, svih stupnjeva, treba biti udobno i omiljeno mjesto odgoja i stjecanja znanja za svako dijete, školarca, studenta, zaposlenika.***

Procesom mijenjanja nutrine naslijeđenih gospodarskih, političkih i društvenih odnosa treba osigurati potpuno nove sadržaje u svim segmentima društva u cilju stvaranja ekološkog, tržišnog socijalnog gospodarstva u miljeu pune demokracije. Temeljni čimbenik za ostvarenje ovog strategijskog cilja je čovjek i njegov rad u najširem poimanju. Nužno je osigurati obrazovane kadrove i sposobne ljude. Odlučujuće su, dakle, znanost, vještina i radinost.

Cilj škole nije reprodukcija znanja nego korištenje znanja za rješavanje novih izazova i učenje ljudi da uče.

Znanstveno je utvrđena međuovisnost obrazovanja, ekonomskih učinaka, troškova obrazovanja i razine obrazovanja. Stoga ćemo kakvoću školstva podići na veću razinu. S tim ciljem utemeljit ćemo znanstvenoistraživačku instituciju sa zadaćom znanstvenog osmišljavanja sadržaja, planiranja i programiranja školstva, te stručni nadzor. Istodobno ćemo stopu ulaganja, a ne izdvajanja, društvenog proizvoda u školstvo programirati tako da dostigne u kratkom razdoblju europsku vrijednost.

Istodobno ćemo poreznom politikom osigurati izravno ulaganje obračunatog poreza, načinom "oprosta" poreza, u razvoj školstva i stipendije.

Svi sistemi obrazovanja moraju prihvatiti akreditaciju nastavnih planova i programa.

Privatne obrazovne institucije moraju prihvatiti sistem akreditacija i udovoljavati visokim akademskim standardima i izjednačene u financiranju iz proračuna sa državnim obrazovnim institucijama.

Nova ekonomija zahtijeva da se sveučilišta transformiraju iz predavačkih u poduzetničke.

Poduzetničko sveučilište ima ključnu ulogu u regionalnom razvoju, njegova tipična inovativna jedinica jeste naučno-tehnološki park.

- Besplatno računalo djeci

Svakom od 470.000 učenika i 38.000 nastavnika u osnovnim i srednjim školama treba besplatno dodijeliti računalo i osigurati besplatan pristup internetu. Tako bi mladež, osim dugova, naslijedila i nešto imovine od očeva. To bi bila jedna od najboljih investicija u BiH u njenoj povijesti.

- Najskuplje je loše školstvo i stoga škola mora postati omiljeno mjesto stjecanja znanja i odgoja -

- Cilj škole je naučiti ljude da uče -

5. Javni sektor, socijalna politika i zdravstvo

Ekonomski rast i razvoj su ključne pretpostavke financijske pozicije javnog sektora i socijalne sigurnosti građana. Smatramo da javni sektor ne predstavlja samo izdatke (potrošnju). Javni sektor je faktor podizanja produktivnosti rada cijelog društva.

Smatramo da dohoci i primanja u javnom sektoru ne smiju biti viši nego dohodci od rada i zaposlenosti u gospodarstvu kao što je sad slučaj. Javna uprava, također, podliježe principu učinkovitosti i mora se učinkovito gospodariti i štedljivo odnositi prema novcu poreznih obveznika, a u ovom mandatnom periodu uvesti e-upravu na svim nivoima vlasti.

Socijalna politika mora biti odgovornost države i mora se, prema tome, izvući iz poduzeća. Time će se podići konkurentnost i efikasnost poduzeća, a smanjiti nekonzistentnosti u socijalnoj sferi.

Samo bogata država može na adekvatan način omogućiti socijalno-zdravstvenu zaštitu svojih građana.

Financiranje socijalnih izdataka treba bazirati na realnim i neinflatornim izvorima.

Mreža socijalnih institucija mora se postepeno razvijati u skladu s tranzicijom zemlje i tržišnom potražnjom.

Svaki građanin Bosne i Hercegovine mora imati mirovinsko osiguranje. Mirovinsko osiguranje treba izgraditi na dva stupa: javnom i privatno-dobrovoljnom.

Nedopustivo je da mirovine ovise samo o uplatama trenutno zaposlenih i volji privatnih poduzetnika.

Javno i privatno zdravstvo mora osigurati primarnu zdravstvenu zaštitu svakog građanina u Bosni i Hercegovini, **a koja će se u potpunosti financirati iz fondova i**

proračunskih sredstava. Naš primarni cilj je visoko kvalitetna medicinska usluga za sve građane neovisno od dohotka.

Smatramo da se javno i privatno zdravstvo moraju razlučiti s obzirom na uposlenike. Poput pretakanja državne svojine u privatnu u domenu ekonomije ili visokog obrazovanja, nediferenciran javni od privatnog sektora u zdravstvu predstavlja proces erozije kako javnog tako i privatnog zdravstva. Mi u Narodnoj stranci Radom za boljitak se zalažemo za izjednačavanje prava i obaveza privatnog i javnog zdravstva s tim da jedna te ista osoba ne može raditi u javnom i privatnom.

Poboljšanje zdravstvene zaštite majki, djece, đaka i studenata kao i starijih osoba mora biti dodatna briga društva.

Narodna stranka Radom za boljitak zalaže se za:

Europsku politiku zdravlja za sve;

Međunarodne programe i strateške dokumente o prevenciji AIDS-a, tuberkuloze, bolesti ovisnosti;

Pravilnu organizaciju i akreditaciju standarda zdravstvenih usluga u privatnom sektoru, formiranje cijena te kontrolu kvaliteta usluga i akreditaciju privatnih zdravstvenih kapaciteta.

6. Korupcija

**** Korupcija je ljudska i društvena pošast, zlo. Zakonomjerno se javlja u danim okolnostima, uvjetima. Stoga treba osigurati uvjete koji sprječavaju njezin nastanak. Naknadna borba, represijom, je nedostatno učinkovita.***

Korupcija je strani izričaj za potkupljivost, podmitljivost. Druga potrebna spoznaja je o objektivno mogućim nositeljima korupcije. To mogu biti samo osobe s ovlastima donošenja zakona, propisa, upravljanja tuđom, a posebice općedruštvenom imovinom, financijskim sredstvima. Dakle, to su zastupnici, vijećnici, ministri, čelnici općina, pročelnici državnih uprava i odjela, tužitelji, suci... Korupcija ovisi isključivo o ljudskoj i moralnoj kakvoći nositelja tih dužnosti.

Moramo konstatirati, zaključiti i poručiti: građani činom glasovanja u veliko sudjeluju u odabiru nositelja korupcije i samim tim su suodgovorni za korupciju. Najučinkovitija borba protiv svakog zla je otklanjanje uzroka, "bolje spriječiti nego liječiti". Stoga je naše temeljno načelo i zaključak kako su izbori najefikasnije sredstvo borbe protiv korupcije. U takvoj borbi očekujemo obilatu pomoć građana na izborima, jer svaka naknadna borba, a to znači borba represijom, je manje učinkovita.

Dodatno ćemo izgraditi cjelovit pravni sustav, te dosljedno provoditi zakone i propise, kao i ustrojiti nadzor nad sredstvima koja dolaze izvana u područje države. Stoga financijsko poslovanje stranih pravnih osoba mora biti sukladno domaćim propisima. Žurno okončanje privatizacije značajno će suziti uvjete za korupciju.

- Nositelji korupcije su nositelji vlasti - glasovanjem građani je sprječavaju ili podupiru -

7. Obitelj

** Obitelj je ishodište i okvir opstojnosti ljudskog bića i zajednice. Ona je najmanja i istodobno temeljna zajednica koja stvara i određuje biološke i duhovne vrijednosti života: narav, ljubav, suživot, odgovornost, radinost, kulturu, vjeru, samopouzdanje. Osobna iskustva i spoznaje o vrijednostima obitelji nas obvezuju na istrajnost u promicanju obitelji, obiteljskog življenja i njegove zaštite.*

U obitelji se čovjek rađa, stječe prve spoznaje o postojanju, čini prve korake i uspravlja se, progovara i uči materinji jezik, spoznaje najjaču nutarnju pokretačku snagu stvaranja - ljubav, prihvaća podnošljivost i zadovoljstvo zajedničkog života, uči poštivati druge i različitosti, stječe odgoj i prvu naobrazbu, upija običaje, kulturu i tradiciju svoga naroda, vremena i prostora, stječe poimanje i snagu istine, poštenja i drugih moralnih vrednota, spoznaje vjeru.

Obitelj, dakle, stvara čvrste i stalne sastavnice osobnosti ljudske jedinice koje će ona nositi i rabiti doživotno. Kako te osobnosti unosi u širu zajednicu, bilo osobnu ili teritorijalnu, to znači da obitelj odlučujuće određuje puninu života svakog naroda, zajednice i cjeline ljudskog roda.

Ravnopravnost spolova za nas znači pravo na slobodno razvijanje ličnosti. Mi želimo otkloniti postojeću neravnopravnost žena u obitelji, radnom svijetu, politici i u svim ostalim društvenim oblastima. Zbog toga mi u Narodnoj stranci Radom za boljitak na svim razinama trajno podupiremo sudjelovanje žena.

Mladi predstavljaju osnovnu pokretačku snagu Bosne i Hercegovine. Investiranje u mlade mora predstavljati obavezu Bosne i Hercegovine, na njenom putu ka EU.

Prije svega moramo stimulirati mlade da ne napuštaju zemlju. To možemo učiniti uredovanjem gospodarskog sustava poticanjem poduzetničke aktivnosti mladih, ulaganjem u edukaciju mladih, te osiguranjem dostojnog života mladih.

Posebna pažnja se mora posvetiti obrazovanju i informatičkoj edukaciji mladih.

U cilju podizanja svijesti i želje mladih za aktivno uključivanje u život predlažemo:

- formiranje fondova za stipendiranje studenata;
- sprečavanje diskriminacije mladih iz manjinskih populacija;
- participativno subvencioniranje djece koja su izgubila roditelja/e;
- posebnu pažnju posvetiti mladima sa posebnim potrebama;
- uspostavljanje bliske suradnje sa NVO-ima;
- formiranje fondova za subvencioniranje i poticanje samozapošljavanja mladih;
- osnivanje većeg broja poslovnih inkubatora;
- poticajima motivirati poslodavce da zapošljavaju mlade.

U pogledu zdravstvene zaštite, socijalne pomoći i borbe protiv droge i kriminala Narodna stranka Radom za boljitak predlaže niz mjera poput:

- dosljedna provedba zakona o zabrani točenja alkoholnih pića i prodaja cigareta maloljetnicima;
- uvrštavanja u školske programe obavezne posjete centrima za toksikomaniju i rehabilitaciju ovisnika;
- edukacije mladih o seksualno-reprodukcijском zdravlju;
- rada na prevenciji maloljetničke delikvencije.

Stvarat ćemo bolje materijalne pretpostavke za život mladih (školovanje, zapošljavanje) te poticaje stvaranju obitelji i njihovom napretku (biološkom, materijalnom i duhovnom), što će u veliko pridonijeti njihovoj čvrstoći i opstanku. Takvu žrtvu, trud i napor, prihvaćamo s zadovoljstvom i osjećat ćemo je ugodnom.

- Vratiti obitelji tradiciju, dostojanstvo i uzvišenost -

8. Sport, kultura i mediji

Slobodno korištenje vremena je izraz slobode. Slobodno vrijeme spada u temeljne životne potrebe ljudi.

Mi se zalažemo za poticanje vrhunskih dostignuća u umjetnosti i sportu, jer s tim povezano djelovanje ideala potiče opće mišljenje o radu i učinku.

Sport je važan čimbenik u okviru aktivne zdravstvene politike. Stoga investicije u sport, posebno u školski sport, treba smatrati dobrim investicijama u oblasti zdravstva. Kako bi poticali kvalitetu življenja politika mora stvoriti odgovarajuće okvirne uvjete za razvoj sporta. Ustanove za sport, komotne slobodne površine i područja za odmor i rekreaciju trebaju omogućiti i podupirati privatne vlastite inicijative.

Umjetnost i kultura bi trebali biti sastavni dijelovi obrazovanja, koji proširuju horizonte naše djece i njeguju našu kulturnu baštinu. Bavljenjem umjetnošću i kulturom potiče se angažman ljudi da se bave sobom, svojom okolinom i svojim podrijetlom. To ne pogoduje samo diskursu i emancipaciji, već također doprinosi formiranju vlastitog domovinskog svijeta.

Porezne mjere trebaju stvoriti potporu za oživljavanje tržišta umjetnosti, sponzoriranja umjetnosti i čuvanje kulturnog naslijeđa.

Primarna je potpora suvremenim umjetnicama i umjetnicima posebno njihovom međunarodnom predstavljanju.

Treba preispitati porezne mjere u području poreza na dohodak i promet u cilju oživljavanja tržišta i sponzorstava za umjetnost, ali i za područje zaštite spomenika.

Potrebno je proširiti potporu filmu u okviru proračunskih mogućnosti.

Potrebno je sprovesti u djelo Zakon o autorskim djelima i intelektualnom vlasništvu (zakon već postoji ali se ne primjenjuje).

Sloboda medija i njihova različitost su za razvijanje demokracije isto tako važni kao i demokratske institucije i postupci. Država stoga treba da napravi sve instrumente što doprinose raznolikosti i slobodi elektronskih medija, tiska i mogućnostima komunikacije.

Javni RTV-servis u Bosni i Hercegovini treba uspostaviti kao jedan javni servis s tri programa na jezicima konstitutivnih naroda, a svakako treba voditi računa i o zastupljenosti nacionalnih manjina u programu. Javni RTV-servis treba da bude u funkciji objektivnog informiranja i edukacije.

“Pravila igre” za Javni RTV-servis i privatne postaje glede njihovog pridržavanja propisa u sferi promidžbe i sponzorstva urediti na konkurentskoj osnovi.

Radio i TV pristojbe:

Od dijela radio i TV pristojbi trebaju se financirati digitaliziranje radija i filmska industrija.

Pružati potporu tisku kroz izjednačavanje konkurentskih nastojanja, poticanje kvalitete, regionalne raznolikosti.

9. Dijaspورا i nevladine organizacije

Bosnu i Hercegovinu mnogi njeni građani nisu vidjeli kao prosperitetnu zemlju, pa su vođeni boljim vrednovanjem u tržišnoj borbi odlazili u inostranstvo. Bosna i Hercegovina je tako dobila (dobiva) ogromnu dijasporu ali i izgubila građansku elitu. Ako ekonomski razvoj i rast bude išao ovim tempom i uz ovu vlast, Bosna i Hercegovina će imati veću dijasporu od broja stanovnika.

Narodna stranka Radom za boljitak će raditi na zbližavanju matične zemlje i dijaspore u cilju očuvanja nacionalnog identiteta, a i da se dijaspora uključi u život matične zemlje. Zadatak je da svim zainteresiranim licima pružimo pravodobne i točne informacije koje se ne tiču samo oblasti privrednog investiranja već se dotiču i određenih oblasti iz političkog života. Matična zemlja mora ne samo saznati, već i realizirati, potrebe dijaspore.

Želimo i dijasporu uključiti u politički život matične zemlje – osigurati pravo glasa, sudjelovanja u vlasti – posebno u Ministarstvu inozemnih poslova, diplomatsko-konzularnim poslovima, ekonomskim odnosima s inozemstvom i sl. što do danas nije bio slučaj.

Odnosi sa nevladinim sektorom

Narodna stranka Radom za boljitak želi ostvariti uvjete za partnerske odnose sa nevladinim neprofitnim sektorom u Bosni i Hercegovini.

Partnerski odnosi biti će baziran na:

- Izradi i predlaganju novih zakonskih okvira za djelovanje nevladinog sektora u Bosni i Hercegovini koji će poticati razvoj civilnog društva kao osnove za izgradnju demokratskog, socijalnog i solidarnog društva u cjelini.
- Stvaranju baze podataka o programima nevladinog sektora registriranih u Bosni i Hercegovini.
- Obavljanju stručnih poslova obrazovanja i usavršavanja zaposlenih u državnoj upravi te lokalnoj i regionalnoj samoupravi putem seminara, radionica i savjetovanja.
- Ostvarivanju suradnje sa međunarodnim vladinim i nevladinim organizacijama u pogledu upoznavanja s radom međunarodnih udruženja registriranih u Bosni i Hercegovini.
- Praćenju međunarodne pravne regulative koja omogućava razvoj civilnog društva u pojedinim zemljama te na predlaganju poboljšanja zakonskih okvira u Bosni i Hercegovini, na osnovu komparativnih analiza, kako bi se poticao razvoj nevladinog sektora i omogućila međusektorska suradnja.
- Omogućavanju nevladinom sektoru da učestvuje u predlaganju zakonskih rješenja.
- Izradi Kodeksa pozitivne prakse i unapređenja kvalitete djelovanja, koji sadrži i načela transparentnog financiranja programa nevladinog sektora iz sredstava proračuna.

Sindikati

Procesom tranzicije i primjenom neoliberalnog ekonomskog i političkog koncepta ljudska i sindikalna prava u BiH su potpuno derogirana. U cilju izgradnje države sa ljudskim likom i dostojanstvenim čovjekom potrebno je donijeti zakon o sindikatima i zaštiti sindikalnih prava u skladu s poznatim međunarodnim standardima.

Moramo osigurati potrebne zakonske osnovice za organiziranje i rad sindikata. Sadašnju praksu po kojoj se sindikati organiziraju kao udruženja građana treba suspendirati.

Radnim ljudima treba vratiti dostojanstvo i vjeru u sebe.

10. Tabelarni prikaz temeljnih gospodarskih podataka

Temeljni gospodarski podaci:

Veličine	2014	2018
Bruto domaći proizvod (GDP) u milionima KM	29 512	43 208
Bruto domaći proizvod po stanovniku u KM	7 750	11 370
Zaposleni	686 156	826 156
Nezaposleni	552 540	463 320
Prosječna mjesečna plaća KM	827	960
Prosječna mjesečna mirovina KM	337	480
Deficit trgovinske bilance u milionima KM	-7 100	-5 790

Rast prosječne neto plaće ima izvor u rastu proizvodnosti rada i smanjenju „nameta“ na plaće.

Mirovine prate rast društvenog proizvoda. Ovim rastom u 2018. godini će dostići 50% razine neto plaće.

Rast društvenog proizvoda temelji se na promjeni vanjskotrgovinske politike (zaštita domaće proizvodnje, poticaj izvoza) i ubrzanje izgradnje infrastrukturnih objekata (auto-putova i elektroenergetskih objekata), sa ovim mjerama biti će povećana zaposlenost i smanjen vanjskotrgovinski deficit.

Sarajevo: srpanj 2014 god.